

AJTÓS IMRÉNÉ ZOMBORY-MOLDOVÁN ÉVA

AZ ARÁCSI „INGYENSTRAND”

Szeretnénk emléket állítani a valaha volt arácsi „Ingyenstrandnak”, ami sok nyaraló családnak és falubelinek szolgált vagy fél évszázadon át fürdőhelyként.

Ez a visszaemlékezés édesanyánkkal, Ajtós Imréné sz. Zombory-Moldován Évával 2015 őszén, videóra felvett beszélgetés alapján készült. Ez az utolsó írás tőle, amit most közreadunk, mert idén februárban, 88. életében örökre itt hagyott bennünket. A Helytörténeti Egyesület hűséges tagjaként szívesen mesélt a régi füredi-arácsi emlékeiről. A nyaralónk 1933-ban épült a Wesselényi utca és Munkácsy Mihály utca sarkán, a kislányból itt lett kamasz, majd Füreden átvészelve a háborús éveket, később itt udvarolt neki édesapánk (gyerekként szintén füredi), és itt kérte meg a kezét.

Hol is volt ez az „Ingyenstrand”?

Ma már kevesen tudják, hogy a Kisfaludy Strandon túl, a Kerekedi öböl felé, ahol ma a Vízirendőrség telepe és vitorlás kikötő van, volt egy keskeny, L-alakú öböl a sűrű nádasból kialakítva. Talán 30 – 40 m hosszú, és legfeljebb 6 – 8 m széles lehetett, köves volt az alja, ami tipikusan az északi partra volt jellemző. Ma is ott áll még néhány azokból a jegenyenyárfákból, amelyeket, ha messziről megláttunk, tudtuk, hogy a Séd kis fahídján átkelve, a füves réten ábandukolva hamarosan lubickolhatunk a Balatonban. A nyárfáktól az út lejtett lefelé az öböl kellemesen sekély bejáratához. Kétoldalt susogó nádas, a víz reggelente kristálytisza volt, a lábfejünket láttuk a köves vízfenéken. Sokaknak fűződik emléke ehhez a kis strandhoz! Később átszállt az „ingyenstrand” elnevezés a Kisfaludy Strand mai területén kialakított kisebb strandrészre, mert egy ideig – amíg ki nem épült teljesen – ingyenes volt a használata. A mi emlékeink azonban a régi, arácsi öbölhöz fűződnek.

*****

Ajtós Imréné Zombory-Moldován Éva

Ajtós Imréné: A falubeliek által „piócás strandnak” is nevezett öblöt az 1930-as években mi kereszteltük el „Ingyenstrandnak”, vagy talán még előbb, Marx Pista bácsiék¹ fedezték fel – ők hamarabb kezdtek Arácson nyaralni. A másik, a Nagystrand (a mai Esterházy-strand) ugyanis fizetős volt. Rájöttünk, hogy az arácsiak munka után sokszor oda terelték le az öbölbe az állatokat, lovakat, marhát a legelésből, ott lecsutakolták őket. Örök emlék marad nekem, ahogy a kisbíró, Csík bácsi nagy természetességgel lehúzta a gatyáját, megfordította a hosszú, kék, nagy zsebes kötényét, hátradobta a kornál, a két lába között fölkapta és betúrta a pocakjánál a megkötőbe a kötényt – így lett egy „fürdőnadrágja”, így hajtotta be az állatokat. Volt ott nagy *Nyee! Mee!, Azanyád!* – terelés, állatbögés. Az állatok szinte soha nem piszkítottak a vízbe, alig volt „lepény hagyaték”, azt is hamar elnyelte a nádas. Mikor lecsutakolva, tiszta volt mindenki a napi meleg és izzadás után, befogták az állatokat, és poroszkáltak vissza a faluba. Másnap reggelre mindig tisztaság fogadott minket. A délelőtt csendes volt, nem volt rumli, állatok. Mikor ezt kitapasztaltuk, akkor kezdtünk el oda járni, fürdeni. A nagy melegben sokszor este is lementünk úszni, nagy társasággal. A gyönyörű holdfényes estéken nagy fürdőzések voltak, kiúsztunk a nádason túl, hogy átússzuk az „ezüst hidat”! Ez persze sosem sikerült, de gyönyörűség volt.

1953 nyarán, az ingyenstrandon

A nyári estében a nádas sejtelmesen susogott, hangja és illata semmihez nem hasonlítható. Néha az öbölben átúszott az orrunk előtt egy sikló, de nem zavartattuk magunkat, ők se ijedtek meg tőlünk. El is kaptunk egyet-egyét, puhán az alsó karunkra tekerőzött, és nézett a gyöngyszemével.

A strandhoz vezető „köves” úton

Az öböl alja köves volt, ahogy a hullámok a köveket gurígtatták, lekerekítették, nem volt éles szélük. A bejárat az öbölbe pár méteren nádtörek, iszapos volt, a bemenetelkor gyorsan át kellett futni ezen a részen, mert a piócák igen szerették ezt a meleg iszapot! Csiborok is tanyáztak néhol, de azok minket nem bántottak. Később beszereztünk fehér gumiból készült strandcipőket, azzal mentünk be, és a vízben levettük. Marokra fogtunk néhány

szál nádat, megtörtük, meghajlítottuk és ráhúztuk a strandcipőket, ott virítottak, amíg kiúsztunk. Mivel akkor még nem volt vezetékes víz a nyaralónkban, a hajmosás és mosdás is néha az öbölben történt. Vittük a szappant, és a meleg nyári kora reggeliken mamám végigcsutakolt minket, gyerekeket. Aztán a szappant a nádra aggatott fürdőcipőjébe tette, és mentünk nagyot úszni, ki az öbölből a nyílt vízre. Csodálatos látvány volt a reggeli szikrázó Balaton! Minden olyan természetes volt és csupa élmény! Szép időben reggeli után mi gyerekek már kezdtünk öltözködni, mindenki kapott egy törülközőt és indulhattunk az „ingyenre”. A környékbeli nyaraló gyerekek mind együtt mentünk, csapatba verődve. A távolságot semmi nem zavarta, messzire el lehetett látni, ha kiúsztunk az öbölből, a vízből látszottak a Séd partján a nyárfák, füzesek. Fürdés után ott tanyáztunk a mező szélén, ahol a nyárfák susogtak és árnyékot adtak. Heverésztünk, labdázunk, bolondozunk. Amikor már nagyon türelmetlenek voltak a szüleim, és tálalták volna az ebédet, nagyot kiáltottak: „Gyerekek, ebéd!” És ezt mi meghallottuk, annyira csendes volt minden, nem állt a hang útjába semmi akadály. A Séd két oldalán alacsony füzes volt, utána tágas mezőkön mentünk keresztül, mezítláb, csak a csalánosokat kellett kerülgetni. Akkor még a Sédnél túl nem volt egy ház sem, csak a gyönyörű rétek, mezők, tetszés szerint választhattuk meg az utat az öbölhöz.

Annyit lehetne arról mesélni, hogy milyen volt az igazi mező! Piros pipacs, fehér margitvirág, cikafark és iszalag, sárga boglárka, lila és rózsaszín vadbüköny, kosbor, török szegfű, kökercsin, tüdőfű, macskamenta, zsálya, kék lenvirág és harangvirág ... Nagy csokrokkal állítottunk haza. A fűnek olyan egészséges, tiszta illata volt, gyönyörűen ékítve ezekkel a vadvirágokkal! Néhol nadragulya és gyűszűvirág is nőtt, de a szüleink megtanítottak, mire kell vigyázni.

1955-ben a strand feletti réten

A víz felé vezető rövid köves út két oldalán már zombékos, nádas, sásos rész volt, ott szedtük az ezerjófűvet, amit papám megszáritott, és gyógyteát készített belőle. A sásból remek kis hajót lehetett készíteni! A hosszú, zöld sáslevelet összetekertük és átszúrtuk egy náddarabbal, az volt az árbóc, arra egy nagyobb levelet húztunk vitorlának. Lehetett őket úsztatni. A mai gyerekek talán nem is ismerik ezeket a játékokat.

Sokszor nagy társaság verődött össze az „ingyenen”, barátok, ismerős családok. Darvas Kari bácsi egyszer felsorakoztatott minket, gyerektársaságot az öböl szélén a vízben, hogy készítsen egy fényképet. Régen a fényképezés nem annyiból állt, mint ma, hogy „klakk” és kész! Ő sokáig állítgatott minket és a fényképezőgépet. Álltunk a sekély vízben, a barátnőmön hiába volt gumi fürdőcipő, egy pióca valahogy becsúszott a talpához. Klári nagyot sikított, a pióca ott lógott a lábfejen. Bátyám gyorsan hazaszaladt és sőt hozott, amitől a pióca rögtön lehengeredett. Persze mi gyerekek kinevettük, utána meg sajnáltuk.

1956 nyarán, a parton

Az Arácsra fölvezető dűlőúton (a mai Germering utca) kétoldalt végig rengeteg eperfa volt. Teleettük magunkat a gyümölcsével, ment a verseny, kinek lesz lilább a szája, foga tőle! Tiszta estéken meg „szénaboglyázni” jártunk. Akkoriban még sok gazdának volt tehene az arácsi faluban, a környéken mindenütt kaszálták a szénának valót. Fölmásztunk a boglyákra, hogy a tetejükön hanyatt fekve még jobban lássuk a csillagokat. Persze a boglyák nem voltak rögzítve, mire mi onnan lekaszálódunk, jól szétziláltuk, lapos lett a teteje. Vajon örültek-e nekünk a gazdák? – de senki nem szólt soha, olyan jó emberek voltak az arácsiak, olyan igazi emberek. Kicsit talán le is nézték a „pesti urakat”, hogy „oda járnak fürdeni, ahová mi az állatokat behajtjuk...”

1957 nyarán, hazafelé a strandról

Úszni a mamám úgy tanított meg minket, hogy anginból varratott egy keskeny párnahuzatfélét, ami olyan sűrű anyag volt, hogy felfújva nem engedte ki a levegőt. Akkor még parafa öv volt az úszóöv, de én ilyenre nem emlékszem, csak erre a párnahuzat-megoldásra. Utáltuk, inkább irtó hamar megtanultunk úszni. Mamám a hasunk alatt átfogott, úgy segített, Papám meg dobált be a vízbe. Először félkézzel, féllábbal úsztam, aztán egyszer csak sikerült fennmaradni a vízen! Sokat hancúroztunk, egymást fröcsköltük, bukfenceztünk a vízben. Mikor már nagyon lila volt a szánk, reszketett a kezünk, akkor kihúztak bennünket a vízből és indulás haza. Hamarosan kiúsztuk a nagy vízre, persze ebből eleinte volt nagy riadalom, féltettek bennünket. A Séd torkolatánál volt egy ajtóval lezárt stég a vízben, Fülöp Elemér bácsié², nagy szám volt, mikor először odáig kiúsztuk. A háború után szabadon horgászhattak ott a fiúk, sok snecit fogtak. Később átúsztuk a nádas mentén a „Nagystrandra” is (a mai Esterházy-strand).

A háború nem zavarta meg az Ingyenstrand világát. '44-ben végig fürödtünk a nyarat, és '45-ben is, miután a háborút itt vészeltük át mamámmal és bátyámmal, nyáron már úsztuk az öbölben. A Hideg-uszoda szétrobbant fáit az Ingyenstrand öbléből halásztuk ki, mikor elfogyott tavasszal a tüzelőfa. Mentünk bele csülökig a nádasba, rengeteg fa volt. '45 kora nyarán mamámmal ketten mentünk le fürdeni, közben meg csalánt szedtünk a réten, mert a friss, világos zöldjében rengeteg vitamin volt, spenótszerű főzeléket főztünk belőle. Mutatta nekem, hogyan szedjem, hogy ne csipjen meg. Ahogy mentünk lefelé, férfihangokat hallottunk, oroszok voltak. Mamám lépést sem váltott, csak hátraszólt, hogy Évikém, ne nézz jobbra, csak előre. Kiderült, hogy félmeztelen-mezítelen katonák heverték a Séd partján, és ott traccsoltak, röhögcséltek. Mamám utána mesélte, hogy majd elájult

félelmében – ajjaj, két magányos fiatal nő baktat a rét közepén, erőszakoskodni fognak. De csak ment előre mereven tartott fejjel, és megúsztuk. Mamám 47 éves volt akkor, karcsú, csinos, én meg 17. Visszafelé aztán nagyot kerültünk. Bár nekem nagy szerencsém volt, hogy rettentő vékony voltam és kevésbé mutatós – az oroszok mindig hoztak nekem ilyen-olyan ennivalót, hogy a „docska” (kis-lány) nagyon vékony, biztos beteg (TBC-re gyanakodtak), egyen sokat.

A BYC (Balatoni Yacht Club), ahol a háború előtt, mi serdülő fiatalok társasági életet éltünk, a háború után percekben belül megszűnt. Először senki földje volt, aztán egy vendéglő működött benne, még táncoltam is ott egyszer az édesapámmal. A volt csónakház helyén volt a terasz a táncparkettel. Azután a vízirendőrség épülete lett. Mi változatlanul kitartottunk a kis strandunk mellett, melynek a háború után külön fejlesztési korszakai voltak. Az 50-es évek elején például az öböl szájánál a leartott nádból csináltak egy széles magaslatot, ahol le lehetett telepedni. Addig csak a nyárfák alatt, a réten raktuk le a pokrócokat. Még hozták az állatokat néha a faluból, de már egyre ritkábban.

Fürdőzés közben 1957 nyarán

Gesztiné Ajtós Judit, Ajtós Éva: Néha még nekünk is mondta a nagymamánk, ne menjetek le délután gyerekek, hallottam, hogy hozzák a marhákat. Persze mi mentünk a nagy melegben, össze is találkoztunk a klottgatyás falubeliekkel. Piócák ak-

kor is voltak, nekünk is rohanni kellett a köves, mélyebb részig. Tavasszal varázslatos volt az öböl, zavartalan állatvilág, rengeteg rovar, siklót, békát, gyönyörű szitakötőket, nádi madarakat lehetett látni. Amikor egy-egy napra lejött a család a házat kinyitni és szellőztetni, mi futottunk az „ingyent” megnézni! Néha órákig bogarásztunk a parton az érintetlen nádasos öbölben.

Talán 1956 után történt, hogy a nyári első ingyenstrand vizitnél nagy fejleményre bukkantunk: egy fából épült stég várt minket az öbölben. A nádasból egy nagyobb részt kivágtak és tágas napozóteraszt alakítottak ki, ahonnan lépcső vezetett a vízbe. Aztán következő nyáron feltöltötték az öböl alját homokkal, nem kellett többet futkározni a piócák elől! Ez már a kényelem netovábbja volt. Ettől persze alacsonyabb lett a víz, ha úszni akartunk, ki kellett úszni a nádasba vágott kis átjárón a „nagy vízbe”. A stég sajnos egy idő múlva elkorhadt, nem javították, aztán eltűnt. A homokot pedig szétmosta a víz, és kezdett iszaposodni az öböl. Néha meg döglött halak lebegtek a vízen, ez volt a DDT kora! Teleszórták a földeket vele, és belemosódott a Balaton vizébe.

1959 nyarán, a stégen

A 60-as évek közepén egyszerre csak lett egy öltözőkabinunk. Csak néhány évig állt ott, de remek lehetőséget adott a mozgékonyabb gyerekeknek, azon tornásztak, felhúzódkodtak, bújócskáztak. A legritkábban használta valaki öltözködésre, hozzászoktunk a fürdőlepedő–fürdőköpeny alatti ruhaváltáshoz. Akkor már kialakult egy nagyobb füves tér az öbölbejárat előtt, ahol lehetett napozni, időzni. Mi a kamaszkorunkat nyaranta jószerivel ott éltük, ha rossz volt az idő, nem is leltük a helyünket, hiányzott a társaság. A mi Ingyenstrandunk volt a tanúja az első szerelmeknek is.

Szakácsné Dankó Katalin: 1961 óta töltünk minden nyarat Arácson. Kisgyerekek voltunk akkoriban, és azonnal összebarátkoztunk a szomszéd családok gyerekeivel. Reggeli után, mi gyerekek együtt indultunk az öbölbe, ahol az egész napot töltöttük. A felnőttek csak később jöttek utánunk. Nagymamám nem tudott úszni, de szeretett tocsogni az öböl bejáratánál, nem bánta, ha piócák „szívták a vérét”, azt mondta, jót tesz a vérnyomásának. Rengeteget úsztunk, vízilabdáztunk, a horgászstégek lába közötti kapuba löttük a gólokat, órákat napoztunk gumimatracokon, vagy fönt a stégen, kihasználva, hogy nappal nem voltak ott a horgászok. Egyszer egy kis sikló felmászott a gumimatracomra, szájában egy széles kis hallal, amelyet sehogyan sem bírt elnyelni. Végül is elengedte, és csalódottan távozott. A parton állt egy gyönyörű régi fűzfa, sok időt töltöttünk fenn a „kilátóban”. A jegenyefák is igen csábítóak voltak, csak nehéz volt rájuk felmászni, mert elég magasan kezdődtek az alsó ágaik. Azért néhányszor sikerült: testvérem felmászott majdnem a csúcsáig, lejönni viszont bizony nem tudott. Jó sok időbe telt, míg szüleink végre megérkeztek, végül is a kedves szomszéd bácsi mászott fel érte, és hozta le. Gyönyörű, emlékezetes nyarak voltak ezek, központban az Ingenstranddal.

Az öltözőkabin mellett 1966-ban
*****

Szép volt – egészen 1971-ig. Akkor kezdődött a Kisfaludy-strand kialakítása, a partszakasz nádasainak kiirtása, és a paksi Atomerőmű üdülőjének építése. Az öböl elszennyeződött, a kis strand vizét tavaszra csúf szürke habok borították, és kékeszöldes lerakódások jelentek meg az alján. Senki nem jött már, hogy lenyírja a nádat, kiszélesítse az öblöt a nyári fürdőzőknek. A hely nem volt alkalmas többé fürdésre. A 70-es években elkezdték parcellázni a mezőket, beépítették új házakkal, üdülőkkel, csatornázás, aszfaltozás, autók ... Új korszak kezdődött Füred életében, ami elmosta az „Ingenstrandot” is. De emlékeinkben megőrizük az igazi, háborítatlan Balaton-part képét.

1967 nyarán, a strandon

Lejegyezte és kiegészítette: Gesztiné Ajtós Judit, Ajtós Éva és Szakácsné Dankó Katalin.

(A felvételek eredetije a család tulajdonában.)

Jegyzetek:

1. Marx István, Marx György atomfizikus édesapja. A Marx családnak az 1930-as évek eleje óta van Füreden nyaralója a Munkácsy utcában.
2. Fülöp Elemér szobrász, Leyrer Lórántné „Buci néni” édesapja.